

GEŠTALTPSICHOLOGIJOS IDĖJOS ARONO GURWITSCHIAUS FENOMENOLOGINĖJE FILOSOFIJOJE

Arono Gurwitschiaus fenomenologijoje plačiai aptariama geštaltpsichologijos tyrimų problematika, remiantis geštalteoretikų idėjomis yra interpretuojamas ir koreguojamas Edmundo Husserlio suprastas ir pristatytas fenomenologinės filosofijos projektas. Pranešime bus pabrėžiamas bendras fenomenologijos ir geštaltpsichologijos tikslas atlikti konkretaus subjekto asmenišką patirties deskripciją, atsiribojant nuo priežastingumo modeliu pagrįstų teorijų; atskleidžiama kaip geštaltpsichologinė figūros ir fono perskyra paveikia Gurwitschiaus sąmonės lauko idėją; akcentuojama, jog bendradarbiavimas su geštaltpsichologais, jų idėjos, yra tik priemonė atlikti detalesnius fenomenologinius tyrimus. Pirmiausia, pranešime bus pristatomas geštaltpsichologijos tyrimų objektas. Antra, aptariamas fenomenologijos ir geštaltpsichologijos disciplinų deskriptinis pobūdis; ir trečia, nagrinėjama kaip geštaltpsichologinė figūros ir fono perskyra paveikia Gurwitschiaus sąmonės lauko idėją.

Tiek fenomenologijai, tiek geštaltpsichologijai būdingas deskriptyvus pobūdis, kuris įgyvendinamas atsižvelgiant į betarpiškai patiriamo pasaulio stebėjimus ir atliekant patirties išgyvenimų aprašymus. Geštaltpsichologai tyrinėdami suvokimo, patirties išgyvenimų ar mąstymo visybiškumą aprašo daug dėsnių ir principų, kuriais pagrindžia prigimtinių gebėjimų suvokti visybes. Tiesioginės patirties aprašymai, o ne objektyvaus metodo paieškos – tai, kas išskiria geštaltpsichologus iš kitų psichologijos mokyklų tarpo.

Wolgango Kohlerio propaguojamas antinatūralistinis geštaltpsichologijos projektas ir pasiūlymas atsisakyti „pastovumo hipotezės“, anot Gurwitschiaus, gali būti interpretuojamas kaip analogas fenomenologinei redukcijai. Nagrinėdamas Kohlerio biheviorizmo psichologijos kritiką, filosofas išskiria kūno dualistinės sampratos problematiką ir jos kritinį vertinimą būdingą tiek fenomenologinės filosofijos, tiek geštaltpsichologijos disciplinoms. Suvokimo procese atlikta subjekto-objekto skirtis ar vidaus (sielos – aut.) ir išorės (kūno – aut.) dualistinis skirstymas fenomenologijoje yra likviduojamas atliekant kūno patirties išgyvenimo analizę. Geštaltpsichologija atsisako fizinio kūno sampratos, kritikuodama biheviorizme įtvirtintą kūno – organo sampratą. Anot Gurwitschiaus, „kūno – organo“ kritika geštalteoretikų darbuose gali būti siejama su fenomenologine gyvenamo kūno sampratos eksplikacija.

Geštalteoretikų tyrimai yra pagrįsti laikinų, patyrimo stebimų reiškinių ir jų prasmių aprašymais. Tuo tarpu Husserlio fenomenologinės filosofijos projekte redukcijos atlikimas siejamas ne tik su nuostatos pakeitimu, bet ir su transcendentalios sąmonės analizės atlikimu. Gurwitschiaus pasiūlyta „pirminė“ redukcijos samprata turėtų būti suprata kaip psichologinė redukcija.

Veikale *Sąmonės laukas* Gurwitschius detaliai aprašo sąmonės lauko idėją, kurią pagrindžia geštaltpsichologine perskyra tarp figūros ir fono. Anot geštalteoretikų, žmogus turi prigimtinių polinkį suvokti vieną įvykio ar daikto aspektą kaip figūrą arba pirmąjį planą, o kitą – kaip foną arba antrąjį planą. Gurwitschius sąmonę skirsto į tematinę ir netematizuojamą (arba marginalią – aut.) bei informatyviai aprašo sąmonės aktų koreliacijas (akcentuojama išgyvenimų ir išgyvenamų objektų koreliacija - aut). Aptardamas tematinės ir netematizuotos sąmonės skirtumus, jis teigia, kad, marginali sąmonė yra ne anapus sąmonės, bet sąmonės lauko pakraštyje.

Skirstymas į intencionalią morfe ir hiletinius duomenis (būdingas ankstyvajai Edmundo Husserlio filosofijai - aut.) reformuojamas pasitelkus geštaltpsichologų idėjas. Sąmonėje yra skirtingi sąmoningumo lygmenys Hyle kaip iki-sąmoningos patirties atsisakymas paneigia patirties nesąmoningumą. Noema ir percepcijos objektas santykiauja kaip geštaltas sudarytas iš geštaltkomponentų.